

W poszukiwaniu specyfiki oryginalności naukowej w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości

Agnieszka Sokołowska-Durkalec

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: agnieszka.sokolowska-durkalec@ue.wroc.pl

ORCID: 0000-0002-0708-9162

Anna Zgrzywa-Ziemak

Uniwersytet WSB Merito we Wrocławiu

e-mail: anna.zgrzywa-ziemak@wroclaw.merito.pl

ORCID: 0000-0002-6904-8040

© 2023 Agnieszka Sokołowska-Durkalec, Anna Zgrzywa-Ziemak

Praca opublikowana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0). Skrócona treść licencji na <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.pl>

Cytuj jako: Sokołowska-Durkalec, A. i Zgrzywa-Ziemak, A. (2023). W poszukiwaniu specyfiki oryginalności naukowej w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 67(5), 205-216.

DOI: 10.15611/pn.2023.5.17

JEL Classification: M0

Streszczenie: Celem artykułu jest analiza znaczenia specyfiki dyscypliny nauki o zarządzaniu i jakości (NZJ) dla rozumienia oryginalności naukowej w dyscyplinie. W części pierwszej opracowania omówiono wyzwania związane z niejednoznacznością pojęcia oryginalności naukowej oraz przytoczono wyniki badań dotyczące różnic w konceptualizacji oryginalności naukowej między dziedzinami i dyscyplinami. Następnie dokonano analizy znaczenia specyficznych cech dyscypliny NZJ dla rozumienia oryginalności i preferowanych rodzajów oryginalności w dyscyplinie. Przeprowadzona analiza pozwala stwierdzić, że można mówić o szczególnym rozumieniu oryginalności właściwemu NZJ, co stanowi przyczynek teoretyczny do konceptualizacji pojęcia oryginalności naukowej w dyscyplinie oraz wyznaczenia kierunków dalszych badań w tym obszarze. Zastosowano narracyjny, krytyczny przegląd literatury przedmiotu.

Słowa kluczowe: oryginalność naukowa, nauki o zarządzaniu i jakości, rodzaje oryginalności naukowej

1. Wstęp

Najważniejszym celem badań naukowych powinno być wniesienie wartościowego wkładu naukowego w określoną dziedzinę i dyscyplinę naukową. Taki wkład musi być uznany za oryginalny. Oryginalność naukowa jest atrybutem powodzenia pracy badawczej. Jest ona jednym z głównych kryteriów oceny publikacji naukowych i projektów badawczych. Jest także istotna w procesach przyznawania środków

finansowych oraz w postępowaniach awansowych. Oryginalność naukowa jest jedną z najważniejszych fundamentów reputacji naukowej oraz karier akademickich badaczy (Barlösius, 2019; Guetzkow i in., 2004; Strużyna, 2020).

Oryginalność prac badawczych może być różnie rozumiana i interpretowana. Analiza literatury przedmiotu pozwala na wyszczególnienie wielu pojęć, rodzajów/koncepcji i zasad oceny oryginalności naukowej (Alajami, 2020; Barlösius, 2019; Guetzkow i in., 2004; Kuhn, 1970; Merton, 1973; Polanyi, 1962; Shaheen, 2021; Strużyna, 2020). Oryginalność prac badawczych uzależniona jest od wielu czynników, zarówno tych o charakterze ogólnym, wynikających z fundamentów intelektualno-społeczno-gospodarczych oraz teorii dominujących w różnych dziedzinach wiedzy (Alajami, 2020), a także szczegółowych, na które składają się cechy, doświadczenie i motywacja badaczy, elementy etyki naukowej oraz aspekty zakresu nowości i wyjątkowości prac badawczych (Alajami, 2020; Rodríguez Sánchez i in., 2021). Na styku tych czynników, zarówno sprzyjających oryginalności prac badawczych, jak i ją ograniczających, sytuowana jest specyfika dziedziny i dalej dyscypliny wiedzy, w ramach której prowadzone są prace badawcze (Barlösius, 2019; Mallard i in., 2009).

Przegląd literatury dowodzi¹, że problematyka różnic w rozumieniu oryginalności prac badawczych między różnymi dziedzinami i dyscyplinami jest rzadko podejmowana. Należy jednak zwrócić uwagę na wyniki badań empirycznych wskazujące, że występują istotne różnice między dziedzinami/dyscyplinami naukowymi odnośnie do zarówno preferowanego rodzaju oryginalności, jak i oryginalności poszczególnych elementów prac badawczych (Barlösius, 2019; Guetzkow i in., 2004). Strużyna (2020) podkreśla, że specyficzne cechy dyscypliny nauki o zarządzaniu i jakości² wyznaczają granice uniwersalności rozumienia i oceny oryginalności w tym obszarze wiedzy. Równocześnie, choć w dotychczasowych badaniach nad oryginalnością naukową uwzględniono nauki społeczne (Guetzkow i in., 2004), to dyscyplina NZJ nie była przedmiotem badań³.

Dostrzegamy potrzebę przybliżania istoty oryginalności naukowej, jej koncepcji i kontekstu wynikającego ze specyficznych cech dyscypliny, w tym przypadku: nauki o zarządzaniu i jakości (NZJ), zwłaszcza w obliczu znacznej luki badawczej w tym obszarze. W związku z tym sformułowano następujące pytania badawcze:

1. Jakie istnieją wyzwania związane z niejednoznacznością pojęcia „oryginalność naukowa”? W szczególności: a) Jak można zdefiniować oryginalność naukową? b) Jakie są rodzaje/koncepcje oryginalności naukowej? c) Jakie czynniki kształtują oryginalność naukową?
2. Jakie są relacje między oryginalnością naukową a wybranymi cechami dyscypliny NZJ?

Celem artykułu jest analiza znaczenia specyfiki dyscypliny NZJ dla rozumienia oryginalności naukowej w dyscyplinie. Artykuł został opracowany z wykorzystaniem narracyjnego, krytycznego przeglądu literatury przedmiotu.

¹ Na potrzeby niniejszego opracowania przeprowadzono analizę anglojęzycznych artykułów, książek i materiałów konferencyjnych pozyskanych z elektronicznych baz danych Scopus oraz Web of Science. Wyszukiwano w tytułach słowa „originality AND science”, „originality AND research”, „scientific originality”, w latach 2004-2023 (dostęp: 11.02.2023). Uzyskano 54 pozycje naukowe, w większości o charakterze przeglądowym, ze stosunkowo niewielkim udziałem artykułów prezentujących wyniki badań empirycznych. Szczegółowa analiza streszczeń artykułów pozwoliła na identyfikację 20 prac najbardziej powiązanych z badaną problematyką. Pozycje literaturowe uzupełniono pracami w języku polskim oraz dołączono prace zidentyfikowane podczas pogłębionego przeglądu zebranego materiału.

² W opracowaniu przyjęto polską, współczesną nazwę dyscypliny naukowej.

³ Problematyka oryginalności prac badawczych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu/teorii zarządzania jest kategorią wciąż niedostatecznie rozpoznaną (dodanie kryterium dyscypliny do wyszukiwania w bazach danych – według przedstawionych w poprzednim przypisie źródeł oraz schematu wyszukiwania dla „oryginalności naukowej” i pojęć pokrewnych – wykazało sześć publikacji, z których żadna nie była powiązana z badaną problematyką).

2. Niejednoznaczność pojęcia „oryginalność naukowa”

Duże znaczenie oryginalności w pracach badawczych skutkuje potrzebą precyzyjnego zdefiniowania pojęcia. W związku z tym w ostatnich latach powstało wiele opisów definiujących oryginalny produkt intelektualny oraz kluczowe składniki oryginalności prac badawczych. Jednak jak dotąd nie osiągnięto konsensusu w tym niełatwym procesie ustaleń terminologicznych (Alajami, 2020; Baptista i in., 2015). Wybrane definicje, odzwierciedlające różnorodność podejść do definiowania pojęcia oryginalności naukowej, zawarto w tab. 1.

Tabela 1. Wybrane definicje oryginalności naukowej

Autorzy	Definicja
(Alajami, 2020)	Oryginalność naukowa jako cecha projektu badawczego, która jest realizowana, gdy praca badawcza respektuje wartości integralności akademickiej oraz gdy jest w stanie wnieść wkład naukowy o charakterze transformacyjnym, niekoniecznie radykalnym w stosunku do istniejącego paradygmatu. Ponadto odkrywa problemy, które utrudniają rozwój danego paradygmatu, a jednocześnie jest związana z postępowaniem istniejącego paradygmatu jako całości.
(Dean i in., 2006)	Oryginalność naukowa oznacza, że praca badawcza jest całkowicie nowatorska.
(Gordon, 2007)	Produkt intelektualny jest uznawany za oryginalny, gdy wykrywa problemy w istniejącym archetypie w takim stopniu, że prowokuje innych badaczy i ich rozumienie do dalszego studiowania i analizowania w celu udzielenia odpowiedzi na postawione pytania. Stwierdzenie, że utworowi przysługuje oryginalność, jest ważne tylko wtedy, gdy udaje mu się ustanowić nowe i skuteczne powiązania między elementami istniejącej wiedzy. Takie powiązanie może prowadzić do rozwinięcia istniejących tradycyjnych założeń. Oryginalność może również oznaczać studiowanie i analizowanie wcześniejszej idei w różnych sytuacjach lub kontekstach, a nawet prowadzenie nowej debaty na temat związków między wcześniejszymi koncepcjami.
(Krapěz, 2013)	Oryginalność naukowa zasadniczo odzwierciedla czysty produkt intelektualny badacza, bez powielania, przenoszenia czy symulowania.
(Shibayama i Wang, 2020)	Oryginalność naukowa jest zakorzeniona w zestawie informacji zawartych w pracy naukowej, a wartość pracy realizuje się przez jej ponowne wykorzystanie przez innych naukowców. Z tej perspektywy oryginalność jest ustalana poprzez interakcję z innymi naukowcami i kontynuację badań przez innych, niejako przez jej wpływ na dalsze kierunki badań.
(Strużyna, 2016)	„Oryginalność naukowa jest efektem pracy naukowca/naukowców, który można uznać za rozwiązanie twórcze, samodzielne, w pewnym stopniu swoiste i niepowtarzalne, odbiegające w istotnym zakresie od już znanych rozwiązań, uznane przez środowisko specjalistów za nowe. Należy przy tym dodać że wspomniane uznanie ze strony świata nauki nie musi być natychmiastowe, oryginalność może być bowiem odkrywana po wielu latach”.

Źródło: opracowanie własne.

Trudno jest sformułować pojemną, kompleksową i jednomyślną definicję oryginalności naukowej. Owa trudność dotyczy kilku płaszczyzn. Po pierwsze, definiując oryginalność, musimy się uporać z rozstrzygnięciami co do przyjętej dominującej koncepcji oryginalności. Po drugie, przy określaniu oryginalności naukowej mamy do czynienia z terminami pokrewnymi w tej strukturze pojęciowej, która obejmuje kilka powiązanych ze sobą czynników składających się na całą koncepcję. W tym przypadku pojęcie oryginalności obejmuje wymiary np.: wyjątkowości, nowości i innowacji⁴ (Alajami, 2020; Verhaegen i in., 2012). Po trzecie, praktykowanie oryginalności jest uwarunkowane otoczeniem pracy badacza. Ponadto oryginalność rodzi wiele problemów „technicznych” (np. wymogi rygoru metodologicznego), które mogą dezorientować badaczy zarówno na początku ich ścieżki badawczej, jak i podczas oceny ich badań (Alajami, 2020). Dodatkowo różnice w interpretacji oryginalności w poszczególnych dziedzinach i dyscyplinach wiedzy również nastrożają wiele trudności terminologicznych (Barlösius, 2019; Guetzkow i in., 2004; Mallard i in., 2009).

⁴ Ze względu na ograniczony zakres opracowania nie przedstawiono analizy relacji między oryginalnością naukową a pokrewnymi pojęciami.

Za Strużyną (2020, s. 49) przyjęto, że oryginalność naukowa jest „efektem pracy naukowca/naukowców, który można uznać za rozwiązanie twórcze, samodzielne, w pewnym stopniu swoiste i niepowtarzalne, odbiegające w istotnym zakresie od już znanych rozwiązań, uznane przez środowisko specjalistów za nowe. Należy przy tym dodać że wspomniane uznanie ze strony świata nauki nie musi być natychmiastowe, oryginalność może być bowiem odkrywana po wielu latach”.

Na oryginalność naukową składają się: podmiot i przedmiot. Podmiotem oryginalności są badacz i pozostali interesariusze, przedmiotem – produkty intelektualne. Istotny jest także kontekst środowiskowy. Określając, czy dzieło zasługuje na miano oryginalnego, przy uwzględnieniu wielowymiarowości pomiaru oryginalności, ocenia się zazwyczaj poprzez kontinuum dojrzałości oryginalności.

Różnorodność definicyjną oryginalności wyznaczają głównie rodzaje/koncepcje oryginalności. Analiza literatury pozwala na wyszczególnienie dwóch podstawowych rodzajów oryginalności naukowej. W pierwszym przypadku mamy do czynienia z podejściem radykalnym, w którym miarą oryginalności jest stopień „niespodziewaności” (Polanyi, 1962), a więc stopień, w jakim nowa wiedza prowadzi do rewolucyjnych zmian w przyszłych badaniach (np. Kuhn, 1970), wtedy oryginalność naukowa oznacza całkowicie nowatorską pracę badawczą. W drugim oryginalność odnosi się do zmian przyrostowych. Mamy tu do czynienia z uznaniem za oryginalne mniejsze lub większe odkrycia wzbogacające wiedzę naukową, przyczyniające się do kumulatywnego postępu naukowego (Merton, 1973). Większość badaczy podkreśla, że oryginalność prac badawczych może dotyczyć nowości jednego lub kilku aspektów prowadzonych badań. Można wówczas mówić o: oryginalności tematu, problemu badawczego, wykorzystywanej teorii, ale również oryginalności w metodzie badania, doborze próby badawczej czy wreszcie oryginalności uzyskanych wyników (Guetzkow i in., 2004). Strużyna (2020) wyróżnia i wyczerpująco charakteryzuje podstawowe schematy poszukiwania oryginalności naukowej w NZJ: oryginalność badań opartych na wypełnianiu luki wiedzy wskazanej przez poprzedników, oryginalność oparta na tak zwanej problematyzacji oraz oryginalność „poszukiwania pierwotnych oczywistości”.

3. Czynniki kształtujące oryginalność naukową

Czynniki kształtujące oryginalność naukową wynikają z szerszego kontekstu, na które składają się ogólne sfery: środowiskowa, etyczna oraz unikalności i nowości (Alajami, 2020). Można powiedzieć, że sfera środowiskowa jest zbudowana z fundamentów intelektualnych, nadbudowy świadomości naukowej panującej w społeczeństwie, tendencji kulturowych, doktryn filozoficznych, systemów ekonomicznych, a także teorii dominujących w różnych dziedzinach wiedzy. Co więcej, na sferę tę wpływa także środowisko globalne i regionalne. Ta sfera to złożone konteksty, w których zachodzi szereg relacji i interakcji, wpływających na naukowców i ich pracę badawczą na wiele różnych sposobów (Alajami, 2020; Strużyna, 2020). Sfera etyczna dotyczy podstawowego aspektu prac badawczych i związana jest z uczciwością akademicką, która jest podstawowym elementem kwalifikującym badaczy do interakcji z intelektualnymi produktami innych osób poprzez ponowne wykorzystanie tych produktów z odpowiednim wskazaniem źródła tych pomysłów. Ponadto domena etyczna pomaga określić wkład wiedzy w ramach prac badawczych. W strefie unikalności i nowości najistotniejszy jest fakt, że wyjątkowość jest cechą każdej pracy naukowej (Alajami, 2020). W ramach opisanych powyżej zasadniczych sfer można zidentyfikować szczegółowe czynniki sprzyjające oryginalności prac badawczych w dyscyplinie naukowej i ją ograniczające (tab. 2). Czynniki te wynikają przede wszystkim z cech dyscypliny naukowej, cech badacza, procesu badawczego oraz szerszego kontekstu prowadzenia prac badawczych.

Identyfikacja czynników kształtujących oryginalność naukową, zarówno tych ogólnych, jak i tych specyficznych dla dziedziny/dyscypliny (a w konsekwencji właściwych procesowi prowadzenia prac badawczych oraz cechom badaczy), pozwala przypuszczać, że pojęcie owej oryginalności może być różnie konceptualizowane w zależności od dziedziny/dyscypliny.

Tabela 2. Identyfikacja czynników kształtujących oryginalność prac badawczych w dyscyplinie naukowej

Czynniki sprzyjające	Czynniki ograniczające
<ul style="list-style-type: none"> • Cechy dyscypliny: <ul style="list-style-type: none"> – zintegrowana logicznie spójna struktura pomysłów naukowych, czyli kumulatywny, przejrzysty i ciągły rozwój danej teorii. • Cechy badacza: <ul style="list-style-type: none"> – dążenie badacza do integracji prawdy i oryginalności pracy badawczej; – uczciwość akademicka badacza; – opanowanie umiejętności badawczych (warsztatu badawczego), systematycznego i poważnego myślenia i studiowania, a także analizowania aktualnej wiedzy i zarządzania nią. • W procesie pracy badawczej: <ul style="list-style-type: none"> – uczciwe określanie przez badacza, co było wcześniej, co jest obecnie i co może wnieść w przyszłości; – przekonująca ekstrakcja zmiennych; – uwzględnienie relacji między zmiennymi a całością; – refleksyjne podejście do materiału badawczego; – równoważenie między subiektywnymi a obiektywnymi regułami wnioskowania; – wykorzystanie problematyzacji do formułowania pytań badawczych; – „społeczna oczywistość potrzeby” badań itd. • Czynniki kontekstowe: <ul style="list-style-type: none"> – zrównoważenie między oryginalnością a popularnością prac badawczych; – uznanie pracy badawczej w środowisku naukowym 	<ul style="list-style-type: none"> • Cechy dyscypliny: <ul style="list-style-type: none"> – charakter, wielopodmiotowość, tempo, ciągłość, zróżnicowanie przestrzenne i czasowe przyrostu wiedzy z dyscypliny i dziedziny; – interdyscyplinarność zjawisk; – eklektyczne uzasadnienie podejmowanych problemów (kreowanie nowych wątków badawczych, szybkość tworzenia nowych prac, rozproszenie rezultatów badań trudne do uporządkowania i usystematyzowania); – kryzys pojawiania się nowych pomysłów; – niedostateczne studia nad zależnościami między teorią a praktyką w naukach stosowanych; – niedostatek wpływu efektów badań na praktykę (zwłaszcza w naukach stosowanych); – nieumiejętna adaptacja wiedzy z innych dyscyplin/dziedzin; – zbytne koncentrowanie się na specyfice konkretnej subdyscypliny, pomijanie aspektów rozpoznanych na ogólnym poziomie. • Cechy badacza: <ul style="list-style-type: none"> – niedostateczna wiedza i umiejętności badacza oraz intuicja badawcza. • W procesie pracy badawczej: <ul style="list-style-type: none"> – niedostatecznie twórcza kompilacja; – zrozumienie struktury przedmiotu teorii tylko przez konkretnego badacza; – zbytne upraszczanie dotychczasowych komplikacji w teorii lub zbytne komplikowanie dotychczasowych rozwiązań; – mnożenie zmiennych i danych; – oderwanie zależności między zmiennymi od całości badanej problematyki; – obniżona wartość procesu zbierania danych; – bezrefleksyjność danych wymuszająca teoretyzowanie wokół nich; – nadproblematyzacja; – nieprawidłowe rozpoznanie „społecznej oczywistości potrzeby” badań. • Czynniki kontekstowe: <ul style="list-style-type: none"> – zachwianie proporcji między oryginalnością a popularnością; – uleganie modom oraz naciskom dostawców pomysłów naukowych; – niedostateczne (lub oddalone w czasie) uznanie wyników pracy badawczej w środowisku naukowym

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Alajami, 2020; Lichtarski, 2015, 2022; Strużyna, 2020).

4. Specyfika dyscypliny NZJ a oryginalność naukowa

4.1. Oryginalność naukowa a specyfika dziedzin i dyscyplin naukowych w świetle badań empirycznych

Niewiele opracowań podnosi problematykę oryginalności z uwzględnieniem różnic między dyscyplinami naukowymi. Można jednak wskazać dowody empiryczne różnic między dziedzinami i dyscyplinami w zakresie konceptualizacji pojęcia oryginalności naukowej (Barlösius, 2019; Guetzkow i in., 2004) oraz preferowanego rodzaju oryginalności (Barlösius, 2019). W NZJ występują pojedyncze opracowania koncepcyjne odnośnie do specyfiki oryginalności naukowej w dyscyplinie (np. Strużyna, 2020), brakuje jednak badań empirycznych w tym obszarze.

Guetzkow i jego współpracownicy (2004), prowadząc badania wśród recenzentów pięciu multidyscyplinarnych konkursów stypendialnych, wykazali, że gdy w naukach przyrodniczych oryginalność jest rozumiana przede wszystkim jako tworzenie nowych odkryć i nowych teorii w kontekście ich wkładu w rozwój nauki, to w naukach społecznych (nie uwzględniono NZJ) i humanistycznych oryginalność była definiowana znacznie szerzej, jako: zastosowanie nowego podejścia, metody lub nowych danych, studiowanie nowego tematu, prowadzenie badań w niezbadanym dotąd obszarze oraz tworzenie nowych

teorii i dokonywanie nowych odkryć. Z kolei Barlösius (2019) dokonała porównania różnic w postrzeganiu oryginalności między sześcioma dyscyplinami: biologią i fizyką (nauki przyrodnicze), medycyną i neurobiologią (nauki medyczne) oraz informatyką i mechaniką (nauki techniczne). Badanie, które polegało na jakościowej analizie wniosków projektów badawczych, pozwala stwierdzić, że istnieją ważne różnice między koncepcjami oryginalności w zależności od dyscypliny. Czasowe uzasadnienie oryginalności było przede wszystkim domeną neurobiologii i informatyki (rzadziej mechaniki). Oryginalność o charakterze rewolucyjnym była szczególnie częsta we wnioskach badawczych w dyscyplinie biologia (znacznie rzadziej w innych dyscyplinach, jak medycyna, fizyka i informatyka). Z kolei oryginalność, której istotą była kontynuacja dotychczasowego kierunku rozwoju teorii, dominowała w fizyce, a najrzadziej była obecna w neurobiologii. Z badań Barlösius (2019) wynika, podobnie jak u Guetzkowa i jego współpracowników (2004), że w zależności od dyscypliny oryginalność różnych aspektów pracy badawczej jest preferowana, przykładowo: w informatyce celem było stworzenie oryginalnej funkcjonalności, w fizyce – falsyfikowanie oryginalnych hipotez, a w mechanice – znalezienie oryginalnych rozwiązań praktycznych problemów.

W oparciu o dotychczasowe, dość ograniczone badania empiryczne można wnioskować, że występują odmienności w rozumieniu istoty oryginalności naukowej między dziedzinami i dyscyplinami, w szczególności różnice w preferencjach co do rodzaju oryginalności czy odnośnie do oryginalności poszczególnych elementów prac badawczych. Przyczyn tych różnic należy upatrywać w specyfice podmiotu i przedmiotu badań, we właściwym danej dyscyplinie sposobie prowadzenia badań, a ponadto w dojrzałości dyscypliny, jej korzeni i ważnych etapów rozwoju oraz oczekiwań formułowanych przez interesariuszy prac badawczych. Pozwala to przyjąć, że poszukiwanie, identyfikacja i osiągnięcie oryginalności naukowej w dyscyplinie NZJ są osadzone w jej specyfice.

4.2. Wybrane cechy dyscypliny NZJ a oryginalność naukowa

Nauki o zarządzaniu (obecnie nauki o zarządzaniu i jakości) są od ponad stu lat dynamicznie rozwijającą się dyscypliną, której specyficzne cechy konstytuują nie tylko podstawowe założenia, ale i kierunki rozwoju zarówno obszarów badawczych, jak i metod poznania naukowego (metodyki badań). Owa specyfika dotyczy interdyscyplinarnego rodowodu nauk, ich ścisłego związku z praktyką (zarządzanie jest nauką stosowaną), osadzenia zjawisk, kategorii, mechanizmów i podmiotów w kontekście sytuacyjnym oraz organicznej złożoności, dynamiczności i zmienności. Z drugiej strony, brak ugruntowanych pryncypiów w postaci stałych paradygmatów, w większości przypadków „zapożyczone” instrumentarium badawcze oraz tendencja do mnożenia pojęć i kategorii, a także problemy z precyzyjnym uchwyceniem złożonych i interdyscyplinarnych zjawisk itd. to tylko niektóre słabe punkty dyscypliny (Piwowar-Sulej i Sokołowska-Durkalec, 2022).

Analiza literatury przedmiotu pozwala na pogrupowanie cech wyróżniających dyscyplinę NZJ i zaproponowanie ich podziału celem prezentacji odniesień do problematyki oryginalności naukowej (Hensel, 2017; Lichtarski, 2015; Krzyżanowski, 1992; Piwowar-Sulej i Sokołowska-Durkalec, 2022; Sułkowski i Lenart-Gansiniec, 2021).

4.2.1. Przydatność praktyczna

Praktyczność jest postrzegana jako kluczowa cecha NZJ. Jak twierdzi Lichtarski (2015), misją dyscypliny jest służyć praktyce życia gospodarczego i społecznego. Szereg analiz świadczy jednak o narastającym rozdźwięku między badaniami a praktyką w NZJ, podkreśla się odmienną logikę, wymiary czasowe, sposoby komunikowania, rygor badawczy, a nawet interesy czy motywacje właściwe obu obszarom (Kieser i in., 2015). Wydaje się, że podkreślanie luki między praktyką a nauką w dyscyplinie wynika częściowo z oczekiwania instrumentalnej przydatności praktycznej, podczas gdy analiza wzajemnych oddziaływań między badaniami w NZJ a praktyką zarządzania popycha w kierunku bardziej otwartej konceptualizacji przydatności praktycznej, obejmującej również przydatność konceptualną i symboliczną (Hensel, 2017; Kieser i in., 2015).

Oczekiwanie przydatności praktycznej przez interesariuszy badań w NZJ prowadzi do formułowania dodatkowych kryteriów oryginalności prac badawczych. Wśród praktyków zarządzania, którzy oczekują jako efektu badań praktycznie przydatnej wiedzy, sprzyjającej podnoszeniu efektywności zarządzania, oryginalne jest więc nie tylko to, co nowe, ale nowe i przydatne w kontekście specyficznych cech organizacji (wielkości, technologii, dojrzałości itp.), uwarunkowań jej działania (np. rynkowych, technologicznych, ekonomicznych, kulturowych itp.), w określonym czasie. Jest to więc raczej oczekiwanie oryginalności przyrostowej, wynikającej z uwzględnienia czynników kontekstowych. Równocześnie, szczególnie w przypadku przydatności instrumentalnej, na znaczeniu zyskują replikacje rozwiązań. To drugie oczekiwanie stoi w opozycji do potrzeb innych interesariuszy, przykładowo redaktorów periodyków naukowych (Hensel, 2017), dla których wyniki badań replikacyjnych są mniej zaskakujące (mniej oryginalne!), a w efekcie mniej ciekawe dla czytelników i potencjalnie rzadziej cytowane.

4.2.2. Interdyscyplinarność

Podstawą rozwoju NZJ są liczne idee i perspektywy zakorzenione w wielu różnorodnych dziedzinach właściwych dla nauk ekonomicznych, technicznych, humanistycznych i przyrodniczych (Sułkowski i Lenart-Gansiniec, 2021). Cechą charakterystyczną NZJ jest wieloaspektowość analizy rzeczywistości, dlatego też, choć przedmiot badań ma szereg swoistych cech, to równocześnie dla NZJ właściwe są nie tylko dyscyplinarne, ale i interdyscyplinarne problemy badawcze (Krzyżanowski, 1992; Sułkowski i Lenart-Gansiniec, 2021). Wytyczenie granic, które oddzielają NZJ od innych dziedzin, jest często problematyczne, a na pograniczu NZJ i innych dyscyplin kształtują się „hybrydowe” subdyscypliny naukowe (Krzyżanowski, 1992). Ścierają się dwa poglądy: pierwszy, że ze względu na słabą demarkację NZJ od innych dyscyplin nie warto budować sztucznych barier ontologicznych, epistemologicznych, metodologicznych czy instytucjonalnych; drugi, że warunkiem budowania tożsamości NZJ jest wskazanie jasnych i trwałych granic między naukami, rozwijanie jednoznacznie specyficznych kategorii poznawczych oraz swoistych metod badawczych (Sudoł, 2016; Sułkowski i Lenart-Gansiniec, 2021). Wydaje się, że radykalizm dyscyplinarny abstrahuje od rzeczywistości świata organizacji, co więcej, stanowi barierę rozwoju dyscypliny (Sułkowski i Lenart-Gansiniec, 2021).

Strużyna (2020) wskazuje adaptację teorii z innych dziedzin czy dyscyplin do NZJ jako ważny sposób otwierający oryginalne kierunki badań w dyscyplinie. Podkreśla jednak, że konieczna jest gruntowna wiedza z obszaru zarządzania oraz adaptowanej teorii, by nowa wiedza mogła się przyczynić do rozwoju teorii zarządzania. Badania nt. różnic konceptualizacji oryginalności między dyscyplinami pozwalają założyć, że ważnym problemem będzie zróżnicowanie, czasem wręcz sprzeczność kryteriów oryginalności w przypadku badań interdyscyplinarnych, a prawdopodobnie też badań realizowanych w ramach subdyscyplin. Konceptualizacja oryginalności właściwej dyscyplinie NZJ wymaga więc rozstrzygnięcia czy i ewentualnie jakie kryteria oryginalności są właściwe dyscyplinie jako całości (odnoszą się do wkładu w rozwój dyscypliny), co jest szczególnie ważne w przypadku prac awansowych.

4.2.3. Wieloparadygmatyczność zarządzania

O wyborze przez badacza określonego podejścia badawczego decyduje zbiór pewnych przyjętych w środowisku naukowym założeń, które są nazywane paradygmatem. NZJ charakteryzują się brakiem należycie ugruntowanych pryncypiów w postaci stałych paradygmatów, co wpływa zasadniczo na świadomość tożsamości badawczej, ale i na możliwości tworzenia oryginalnych dzieł naukowych. Wieloparadygmatyczność zarządzania (Sułkowski i Lenart-Gansiniec, 2021) nie służy integracji i systematyczności dorobku naukowego, a jest powodem chybotliwości zasad i wytycznych, mających odzwierciedlenie w niedostatkach jakościowych prac badawczych oraz ograniczeniu kumulacji wiedzy czy replikacji badań. Ponadto klasyfikacja paradygmatów jest niejednolita, co jest dodatkowym argumentem przemawiającym za tezą, że zarządzanie może znajdować się dopiero na etapie przedparadygmatycznym, w oczekiwaniu na wyłonienie się dominującego podejścia. Ten stan zawieszenia, czy oczekiwania na paradygmat lub paradygmaty właściwe dyscyplinie, może ograniczać zbiorcze oryginalne zdolności twórcze badaczy w dyscyplinie.

4.2.4. Dychotomia aksjologiczna

W naukach o zarządzaniu i jakości istotnym elementem jest aksjologia, której przejawem jest dychotomiczna cecha zarówno zaangażowania aksjologicznego, jak i neutralności aksjologicznej dyscypliny. Zarządzanie z jednej strony jest obiektywistyczne i projektujące, z drugiej – oceniające i radykalne. Taki dualny i często sprzeczny stan rzeczy może na przykład utrudniać obiektywną ocenę uzyskiwanych wyników badań naukowych, a więc i zakresu ich oryginalności. Dodatkowo, zdaniem Sułkowskiego i Lenart-Gansiniec (2021), akademicki etos w zarządzaniu ma charakter ambiwalentny. Twórcy teorii stają się też praktykami oraz doradcami, co jest bardzo częste w dyskursie nauk o zarządzaniu, ale może zagrażać ich bezinteresowności. Podważa się również normę uniwersalizmu i biurokratyczną strukturę władzy (ta uwaga dotyczy wielu dyscyplin naukowych), a także korporację akademicką, sięgającą po autorytety w zależności od wpływów, ograniczającą nieraz możliwości prowadzenia wartościowych i oryginalnych badań. Biurokratyzacja nauki przemienia etos naukowy w etos technokraty, skupiającego się na karierze, a w mniejszym stopniu na twórczej i oryginalnej działalności, i poddanego administracji naukowej. Nie ufa się autorytetom naukowym, nierzadko bez ich winy, ich opiniom przypisuje się stronniczość.

4.2.5. Pluralizm i eklektyzm metodyczny

„Samoświadomość” metodologiczna NZJ nie jest duża w porównaniu z innymi naukami społecznymi, takimi jak np. psychologia i socjologia, gdzie refleksja metodologiczna jest bardzo rozbudowana. Podobnie sprawy się mają z hołdowaniem ideałowi nauki i poszukiwaniem najlepszej z metod naukowych. Nie pozostaje to bez znaczenia dla oryginalności badań w dyscyplinie. Fundamentalizm metodologiczny, który zakłada wypracowanie niezawodnej metody dochodzenia do prawdy, w przypadku NZJ należy odrzucić z kilku powodów (Sułkowski i Lenart-Gansiniec, 2021).

Po pierwsze, teoria zarządzania zbliża się do prawdy, która ze względu na swój społeczny charakter stale się zmienia (Strużyna, 2020). A owa „zmiennosc” prawdy podważa wymóg jej pewności. To także ma wpływ na osiąganie (i utrzymanie) poszczególnych poziomów dojrzałości oryginalności naukowej. Ponadto, badając sferę społeczną życia, z założenia NZJ znajduje się na pograniczu wielu dyscyplin, czego efektem jest polimetodyczność, czy inaczej paralelnosc metod (Sułkowski i Lenart-Gansiniec, 2021).

Po drugie, NZJ wykorzystują w większości przypadków „zapożyczone” instrumentarium badawcze, nierzadko adaptując je do własnych potrzeb poprzez znaczną modyfikację. Często przebudowa metody jest tak gruntowna, że wzorzec pierwotny zostaje zamazany lub pozostaje tylko inspiracją (Sułkowski i Lenart-Gansiniec, 2021). Na próżno w tym przypadku poszukiwać dorobku dyscypliny w zakresie tworzenia i powstawania nowych metod badawczych. Choć dobrym przykładem ciągłości i zmiany w wykorzystywaniu „własnej” metody badawczej jest studium przypadku, przeżywające obecnie prawdziwy renesans, oraz nurt odradzania się jakościowych badań naukowych jako odpowiedź na poszukiwanie oryginalnych sposobów opisu i zrozumienia dynamicznego, często niejednoznacznego świata (Glinka i Czakon, 2021).

Po trzecie, założenie fundamentalizmu metodologicznego może ograniczać zastosowanie metod rodzących się w innych obszarach nauki. A przecież zarządzanie, wykorzystując dorobek innych nauk, wypracowało bardzo wiele metod i technik badawczych, których stosowanie wymaga namysłu i doskonalenia. Tymczasem wiele nurtów zarządzania nie dostrzega tej potrzeby, akceptując nawet anarchizm metodologiczny lub łączenie niewspółmiernych lub sprzecznych metod naukowych (Sułkowski i Lenart-Gansiniec, 2021), co paradoksalnie może dawać asumpt do oryginalnych rozwiązań badawczych.

4.2.6. Sprzeczne oczekiwania interesariuszy

Strużyna (2020, s. 75) podkreśla, że dążenie do wysokiej oceny oryginalności jest procesem bardzo trudnym, gdyż „ani kreatywność, ani techniczna sprawność naukowca nie tworzą samodzielnie oryginalności naukowej”. Jako kluczowe wyłania się zrozumienie społecznych zasad wyboru i oceny propozycji teoretycznych (Strużyna, 2020). Hensel (2017) zwraca uwagę na rozbieżność, a czasem wręcz sprzeczność, oczekiwań formułowanych przez interesariuszy badań w dyscyplinie NZJ. Każda dziedzina

i dyscyplina mierzy się ze zróżnicowanymi oczekiwaniami interesariuszy, w przypadku NZJ specyficzne wyzwania dotyczą przede wszystkim oczekiwań odnośnie do celu badań (wyjaśnianie rzeczywistości vs praktyczna przydatność badań vs zaskakujące, rynkowo oczekiwane wyniki vs umożliwienie emancypacji społecznej), oczekiwań względem stosowanych metod badawczych (metody właściwe naukom ścisłym vs specyficzne dla nauk społecznych) oraz oczekiwań legitymizujących (legitymizacja dyscypliny vs legitymizacja subdyscyplin czy paradygmatów) (Hensel, 2017). Interesariusze dyscypliny NZJ formułują różne, nierzadko sprzeczne oczekiwania, gdyż należą do różnych sfer: badań naukowych, publikacji popularnych, edukacyjnej (Hensel, 2017) oraz świata organizacji.

Częścią rozbieżności i sprzeczności oczekiwań różnych interesariuszy prac badawczych w NZJ jest zróżnicowanie oczekiwań względem istoty oryginalności prac badawczych. Przykładowo, oryginalność w obszarze aplikacyjności będzie dominować, gdy celem jest praktyczna przydatność, co jest prawdopodobnym oczekiwaniem praktyków zarządzania, studentów oraz części redaktorów periodyków naukowych. Jednak taka oryginalność będzie odrzucana przez część badaczy NZJ oraz badaczy innych nauk społecznych i humanistycznych. Z kolei oryginalność teorii (w przypadku celu wyjaśniania rzeczywistości) będzie oczywiście pożądana przez część badaczy NZJ, a ponadto przez redaktorów periodyków naukowych, jednak przez tych ostatnich tylko pod warunkiem ograniczonej rewolucyjności nowej propozycji oraz spodziewanej wysokiej cytowalności. Wreszcie przyjęte kryteria oceny oryginalności metod badawczych będą różne w zależności od tego, czy mamy do czynienia ze zwolennikiem ilościowych, czy jakościowych metod badawczych.

4.2.7. Złożoność przedmiotu badań

Przedmiot badań NZJ charakteryzuje wysoka złożoność, gdyż obiekt badań – organizacja – jest otwartym systemem społeczno-technicznym współdziałającym z otoczeniem. Przy czym złożoność ta wynika nie tylko z wielkości i zróżnicowania elementów organizacji i jej otoczenia, ale przede wszystkim z tego, że między częściami systemu oraz między różnymi systemami zachodzi sieć wzajemnych relacji, o charakterze pozytywnych i negatywnych sprzężeń zwrotnych, owa złożoność ma też nierzadko charakter tzw. złożoności dynamicznej. Powoduje to trudności (czasem niemożność) w określeniu związków przyczynowo-skutkowych ze względu na ich licznosc, różnorodność, złożoność i zmienność (Lichtarski, 2015). Równocześnie sposobem redukcji złożoności w badaniach w NZJ jest wyodrębnianie w toku prac badawczych obszarów, podsystemów przedmiotu badań oraz wybranych relacji (czego konsekwencją jest m.in. wydzielenie się subdyscyplin, rozwijanie odrębnych podejść badawczych), co przyczynia się do ryzyka dezintegracji dyscypliny NZJ (Sułkowski i Lenart-Gansiniec, 2021). Prowadzi to do rozpatrywania rozwoju teorii naukowej raczej w odniesieniu do subdyscypliny czy nawet węższego obszaru badań niż dyscyplina (Sułkowski i Lenart-Gansiniec, 2021), do doboru specyficznych problemów badawczych, metod badawczych, wnioskowania jedynie w kontekście rozwoju określonego obszaru wiedzy. Rodzi to wyzwania względem formułowania kryteriów oceny oryginalności naukowej czy preferowanych rodzajów oryginalności z perspektywy NZJ.

4.2.8. Trudności z generalizacją (sytuacyjność)

Organizacje są zaprojektowane przez człowieka, nie są tworamii występującymi w naturze, dlatego nie można oczekiwać, że wypracowane twierdzenia utrzymają się w różnych sytuacjach (Davis, 2010). Dyscyplina NZJ mierzy się z wyzwaniem osadzenia zjawisk, kategorii, mechanizmów i podmiotów w kontekście sytuacyjnym (Lichtarski, 2015). Wyłania się pytanie, czy ze względu na naturę przedmiotu badań możliwe jest tworzenie w NZJ teorii o charakterze ogólnym. Bariery takich badań są trudności z wyodrębnieniem czynników kontekstowych, losowość jako istotny składnik wyjaśniający zjawiska organizacyjne, dystans czasowy między badaniami a późniejszym kontekstem, często odmiennym od pierwotnego, oraz wzrost znaczenia podejścia idiograficznego (Davis, 2010; Hensel, 2017). Hensel twierdzi ponadto, że w dyscyplinie mają nierzadko miejsce nieuprawnione generalizacje realizowane „na podstawie nieprzystających do siebie jednostkowych badań, często opartych na nielosowych próbach przedsiębiorstwa i unikatowych studiach przypadków” (Hensel, 2017, s. 95). W efekcie teoria organizacji rozwija się dynamicznie w różnych kierunkach, co prowadzi jednak do „lawinowego narasta-

nia i rozproszenia dorobku” (Lichtarski, 2015), wyniki cząstkowych badań bowiem, prowadzonych w różnych kontekstach, niekoniecznie przyczyniają się do kumulacji wiedzy na rzecz rozwoju teorii NZJ (Strużyna, 2020). Z drugiej strony, zbyt mało jest badań kwestionujących, podważających uznane teorie (Davis, 2010). Należy więc oczekiwać, że w NZJ duże znaczenie ma oryginalność związana z kontekstem. Nastręcza to trudności z określeniem kryteriów oceny oryginalności, kryteriów o charakterze ogólnym, niezależnym od kontekstu czy momentu czasowego, a w efekcie utrudniona jest porównywalność prac ze względu na ich oryginalność w kontekście wkładu w rozwój teorii NZJ.

4.2.9. Tymczasowość i brak ciągłości teorii

Skłonność NZJ do tymczasowości oraz tendencje do ignorowania w skrajnych przypadkach wymogu ciągłości teorii wynika z nieadekwatności dorobku dyscypliny do nowych, wyłaniających się uwarunkowań. Ponadto obserwowany jest brak szacunku do tradycji i nadmiernie konfrontacyjny stosunek do niej. Wiąże się to także z nieuniknionym zastępowaniem starszych dokonań naukowych nowymi. Propagatorzy rozwiązań nowatorskich często nie dostrzegają problemu nadinterpretacji nowości i w miarę torowania im drogi, poprzez przyzwolenie dla tego typu działań, wyolbrzymiają różnice między nowymi a starszymi rozwiązaniami na niekorzyść tych drugich. W wyniku takich zabiegów okazuje się, że to, co w przeszłości stanowiło niekwestionowane, trwałe osiągnięcie i z pożytkiem było i nadal jest, stosowane, w intencji krytyków powinno być uznane za nieprzydatne, nieaktualne, przestarzałe (Lichtarski, 2015). Temu nurtowi sprzyja także nadmierna komercjalizacja działalności naukowej, wyrażająca się m.in. w tym, że dla uzyskania przez badaczy korzyści majątkowych tworzy się i zachwala tzw. nowe teorie czy metody, jako swoiste remedium na wszelkie dysfunkcje organizacyjno-zarządcze, przy celowej negacji starszego, sprawdzonego i dobrze działającego instrumentarium (Sudoł, 2016).

Dążenie do mnożenia pojęć i koncepcji, generowanie „poszarpanych” wątków tematycznych, eklektyczne uzasadnienie podejmowanych problemów i znaczne przyspieszenie kreowania nowych wątków badawczych i tworzenia nowych prac (Strużyna, 2020) w imię źle pojętej oryginalności, która przyjmuje często obraz skrzywiony i karykaturalny (tzw. oryginalności „miałkiej”, gdy np. przekształca się znane pojęcia w pozornie nowe pojęcia bez rozwijania pełnej ontologii), jest przykładem autodestrukcji występującej w ramach dyscypliny (znacznego osłabiania dorobku dyscypliny), choć uprawianej (intencjonalnie, często bezrefleksyjnie) dla jej rozwoju.

Kontynuując ten wątek, należy stanowczo stwierdzić, że charakter, wielopodmiotowość, tempo, ciągłość, zróżnicowanie przestrzenne i czasowe przyrostu wiedzy z danej dziedziny rzutują na ocenę oryginalności pracy naukowej. Ponownie należy podkreślić, że lawinowe narastanie i rozpraszanie dorobku widoczne jest także w powstawaniu nowych subdyscyplin w ramach dyscypliny NZJ (Sudoł, 2016). Takie „rozproszkowanie” problematyki może znacznie utrudniać rzetelną ocenę oryginalności wszelkich produktów intelektualnych.

Również dbałość o naukowy marketing i wzrost popularności badań mogą nie sprzyjać oryginalności. Zazwyczaj, według Strużyny (2020, s. 50), „można się pomylić, sądząc że w naukach o zarządzaniu prace popularne zawsze są oryginalne i zbliżają do prawdy”.

5. Podsumowanie

Odpowiadając na sformułowane w ramach opracowania pytania badawcze, przedstawiono niejednoznaczność pojęcia „oryginalność naukowa”, a także dokonano analizy wybranych relacji między specyficznymi cechami dyscypliny NZJ oraz oryginalnością naukową. Autorzy podjęli próbę opisu poszczególnych cech ze wskazaniem na to: czy i w jakim kierunku, w których obszarach wpływają one na specyficzne rozumienie oryginalności naukowej. Wprawdzie przeprowadzona w niniejszym opracowaniu analiza ma charakter wstępnego rozpoznania problematyki oryginalności w NZJ, może ona jednak stanowić przyczynek do konceptualizacji pojęcia oryginalności naukowej w dyscyplinie.

Powyższe rozważania uprawniają do sformułowania kilku kluczowych wniosków. Po pierwsze, wybrane cechy specyficzne dla dyscypliny NZJ mogą mieć znaczenie w formułowaniu koncepcji oryginalności naukowej w dyscyplinie. Cechy charakterystyczne NZJ wydają się sprzyjać przede wszystkim poszu-

kiwaniu oryginalności o charakterze transformacyjnym, w znacznym stopniu związanej z rozwojem wiedzy osadzonej kontekstowo (np. ze względu na wielkość obiektu badań, sektor, kraj, kontekst kulturowy), w mniejszym stopniu czasowo. Można wnioskować, że oryginalność w NZJ dotyczy głównie doboru elementów, związków i czynników kontekstowych będących przedmiotem badania, rzadziej oryginalnej teorii czy metody badawczej. Istotna może być specyfika oryginalności rezultatu prac badawczych w NZJ, gdzie poza kryteriami wkładu w rozwój teorii jako ważny wyłania się wkład w praktykę. Oryginalność naukowa w NZJ wynika więc przede wszystkim z poszukiwania luki badawczej, a nie problematyzacji czy poszukiwania pierwotnej oczywistości (w nawiązaniu do Strużyny (2020)).

Po drugie, identyfikacja kryteriów oryginalności napotyka wyzwania wynikające z cech dyscypliny. Nie zawsze można pogodzić kryteria odnoszące się do wkładu w rozwój teorii i wkładu w praktykę (cecha NZJ: praktyczna użyteczność), kryteria definiowane w ramach subdyscyplin (czy paradygmatów) i właściwe dyscyplinie jako całości (cechy NZJ: wieloparadygmatyczność zarządzania, trudności z generalizacją, systemowość), kryteria właściwe różnym dziedzinom/dyscyplinom (cechy NZJ: interdyscyplinarność, pluralizm i eklektyzm metodyczny), podejściom aksjologicznym (cecha NZJ: dychotomia aksjologiczna), wreszcie kryteria związane z oczekiwaniami interesariuszy badań organizacji (cecha NZJ: sprzeczne oczekiwania interesariuszy).

Wyniki analizy znaczenia cech dyscypliny dla rozumienia oryginalności naukowej w NZJ, zawarte w niniejszym opracowaniu, są o tyle ważne, że potencjalnie pozwolą uniknąć konceptualizacji oryginalności zbyt ogólnych, oderwanych od rzeczywistych cech przedmiotu i podmiotu badań, a w konsekwencji od charakterystyk prac badawczych w dyscyplinie. Równocześnie stanowią jedynie wprowadzenie do dalszych badań w tym wciąż nierozpoznanym obszarze. Wstępny i niepełny charakter rozważań z zakresu konceptualizacji oryginalności w NZJ zawartych w artykule przejawia się m.in. poprzez: brak określenia relacji między pojęciem oryginalności a pojęciami pokrewnymi, brak systematyzacji sposobów rozumienia pojęcia „oryginalność naukowa” i sformułowania na tej podstawie (o ile istnieją ku temu przesłanki) odrębnej, specyficznej dla NZJ definicji oryginalności naukowej, a także brak refleksji nad rodzajami oryginalności naukowej i możliwości jej pomiaru z perspektywy NZJ.

Ze względu na brak badań empirycznych oraz wspomniane ograniczenia natury koncepcyjnej w toku dalszych prac należy się skoncentrować przede wszystkim na pogłębionym rozpoznaniu problemu. Dostrzegamy potrzebę systematycznego, empirycznego zbadania różnic w rozumieniu pojęcia oryginalności naukowej w NZJ w porównaniu z innymi dziedzinami i, co szczególnie ważne, innymi dyscyplinami nauk społecznych. Proponując założenia dla pomiaru specyfiki oryginalności naukowej w NZJ, w badaniach empirycznych można zastosować metodę zaproponowaną przez Barlösius (2019), należy jednak uwzględnić kryterium powodzenia prac badawczych. Pełna konceptualizacja pojęcia oryginalności naukowej w NZJ powinna ponadto skutkować wypracowaniem kryteriów oryginalności różnych rodzajów prac badawczych w dyscyplinie (prac magisterskich, doktorskich, prac w postępowaniach habilitacyjnych, artykułów naukowych czy wniosków projektów badawczych). Wymaga to, z jednej strony, odniesienia owych kryteriów do wkładu prac badawczych w rozwój teorii NZJ, z drugiej, uwzględnienia cech poszczególnych rodzajów prac badawczych, a ponadto rozpoznania oczekiwań interesariuszy owych prac. Za kluczową uznajemy tu weryfikację empiryczną postulowanych w literaturze różnic w oczekiwanej koncepcji oryginalności poszczególnych prac badawczych przez pierwszoplanowych interesariuszy badań organizacji. Równocześnie postulujemy wyjście poza czystą eksplorację rozumienia oryginalności naukowej przez interesariuszy z uwzględnieniem w badaniach kategorii powodzenia prac badawczych.

Literatura

- Alajami, A. (2020). Beyond Originality in Scientific Research: Considering Relations Among Originality, Novelty, and Ecological Thinking. *Thinking Skills and Creativity*, 38, 100723.
- Baptista, A., Frick, L., Holley, K., Remmik, M., Tesch, J. i Åkerlind, G. (2015). The Doctorate as an Original Contribution to Knowledge: Considering Relationships between Originality, Creativity, and Innovation. *Frontline Learning Research*, 3(3), 55-67.

- Barlösius, E. (2019). Concepts of Originality in the Natural Science, Medical, and Engineering Disciplines: An Analysis of Research Proposals. *Science Technology and Human Values*, 44(6), 915-937.
- Dean, D., Hender, J., Rodgers, T. i Santanen, E. (2006). Identifying Good Ideas: Constructs and Scales for Idea Evaluation. *Journal of the Association for Information Systems*, 7(10), 646-699.
- Davis, G. F. (2010). Do Theories of Organizations Progress? *Organizational Research Methods*, 13(4), 690-709.
- Glinka, B. i Czakon, W. (2021). *Podstawy badań jakościowych*. PWE.
- Gordon, M. (2007). What Makes Interdisciplinary Research Original? Integrative Scholarship Reconsidered. *Oxford Review of Education*, 33(2), 195-209.
- Guetzkow, J., Lamont, M. i Mallard, G. (2004). What is Originality in the Humanities and the Social Sciences? *American Sociological Review*, 69(2), 190-212.
- Hensel, P. (2017). *Legitymizacja badań organizacji*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kieser, A., Nicolai, A. i Seidl, D. (2015). The Practical Relevance of Management Research: Turning the Debate on Relevance into a Rigorous Scientific Research Program. *Academy of Management Annals*, 9(1), 143-233.
- Krapež, K. (2013). The (Un)Originality of Scientific Papers – An Analysis of Professional Quality Standards. In *Management, Knowledge, and Learning International Conference*. Zadar, 945-955.
- Kuhn, T. (1970) *The Structure of Scientific Revolutions* (2nd ed.). University of Chicago Press.
- Krzyżanowski, L. (1992). *Podstawy nauk o organizacji i zarządzaniu*. PWN.
- Lichtarski, J. (2015). *Praktyczny wymiar nauk o zarządzaniu*. PWE.
- Lichtarski, J. (2022). Powodzenie działalności badawczej. Cz. 2. *Forum Akademickie*, 1, 48-50.
- Mallard, G., Lamont, M. i Guetzkow, J. (2009). Fairness as Appropriateness. *Science, Technology, & Human Values*, 34(5), 573-606.
- Merton, R. K. (1973). *The Sociology of Science: Theoretical and Empirical Investigations*. University of Chicago Press.
- Phillips, E. i Johnson, C. (2022). *How to Get a PhD: A Handbook for Students and Their Supervisors 7e*. McGraw-Hill Education.
- Piwowar-Sulej, K. i Sokołowska-Durkalec, A. (2022). Szkoła zarządzania – pojęcie (nie)rozpoznane. *Przegląd Organizacji*, 1(984), 4-10.
- Polanyi, M. (1962). *Personal Knowledge: Towards a Post-Critical Philosophy* (2nd ed.). University of Chicago Press.
- Rodríguez Sánchez, I., Mantecón, A., Williams, A. M., Makkonen, T. i Kim, Y. R. (2021). Originality. The Holy Grail of Tourism Research. *Journal of Travel Research*, 61(6), 1219-1232.
- Shaheen, M. (2021). The Concept of Originality in Academic Research of Engineering. *Education Research International*, 1-14.
- Shibayama, S. i Wang, J. (2020). Measuring Originality in Science. *Scientometrics*, 122(1), 409-427.
- Strużyna, J. (2020). Oryginalność w badaniach naukowych w dyscyplinie zarządzania. W: W. Czakon (red.), *Podstawy metodologii badań w naukach o zarządzaniu*. Wydawnictwo Nieoczywiste.
- Sudoł, S. (2016). Nauki o zarządzaniu. Przedmiot i zakres. Cechy charakterystyczne. Kierunki rozwoju, W: G. Osbert-Pociecha, S. Nowosielski, *Meandry teorii i praktyki zarządzania* (s. 264-275). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- Sułkowski, Ł. i Lenart-Gansiniec, R. (2021). *Epistemologia, metodologia i metody badań w naukach o zarządzaniu i jakości*. Społeczna Akademia Nauk.
- Verhaegen, P. A., Vandevenne, D. i Dufloy, J. R. (2012). Originality and Novelty: A Different Universe. *DS 70: Proceedings of DESIGN 2012, the 12th International Design Conference*. Dubrovnik, Croatia.

In Search of the Specificity of Scientific Originality in the Discipline of Management Science

Abstract: The aim of the paper was to explore the relevance of the specificity of the management science discipline to the understanding of scientific originality in the discipline. The ambiguity of the concept of scientific originality is discussed and the differences in the conceptualisation of scientific originality between scientific fields and disciplines are presented. This is followed by an analysis of the relevance of discipline-specific characteristics of management science to the understanding of originality. The study supports the view that there is a particular understanding of originality inherent in management science. It provides a theoretical contribution to the conceptualisation of scientific originality in the discipline and outlines directions for further research. A narrative critical literature review was conducted.

Keywords: scientific originality, management science, types of scientific originality
